

MODLITBA NEOŘE, CHVÁLA NESKLÍZÍ.

České přísloví

OBSAH

ČESKÉ PRANOSTIKY

České pranostiky a jejich vznik	14
České pranostiky na každý měsíc v roce	18

ČESKÁ PŘÍSLOVÍ, RČENÍ A SLOVNÍ SPOJENÍ SOUVISEJÍCÍ S NEBEM A PEKLEM

BŮH A NEBE	69
Česká přísloví a rčení související s bohem a nebem	70
Ustálená slovní spojení související s bohem a nebem	73
ČERT A PEKLO	91
Česká přísloví a rčení související s čerty a peklem	90
Ustálená slovní spojení související s čerty a peklem	94

Úvod

**CELÁ PŘÍRODA SE CHVĚJE DECHEM ŽIVOTA,
PŘÍLIV A ODLIV; JEN ČLOVĚK ZAPOMNĚL...**

(A. & R., Věčný příběh)

lověk je odnepaměti součástí přírody a lidé vedli svůj život dle staletých tradic v neuspěchané době řízené sluncem, měsícem a hvězdami. Žili denním světlem a v noci v úplné tmě, kdy se na nebi třpytily velké a jasné hvězdy rozdělené zřetelně viditelnou Mléčnou dráhou. Dříve než byl sestaven kalendář a než se začalo psát, řídili se lidé pravidelně se opakujícími jevy v přírodě, jako jsou přílety a odlety ptáků, střídání léta a zimy, přibývání dne a noci. Lidé odpradáвна podle chování zvěře a hmyzu, letu ptáků a tahu ryb i pravidelných úkazů na obloze určovali dopředu čas, kdy je třeba přemístit své obydlí nebo sklídit úrodu, než přijde zima, deště nebo záplavy.

Podle západu a východu slunce, úplňku měsíce, jasu a pohybu hvězd se dokázali orientovat a určovat pravidelně se opakující roční dobu. Souhvězdí byla známá již za prastarých časů a lidé je dokázali použít jako pomůcku k započetí nebo ukončení svých polních a lučních prací. Podle Velkého vozu určovali noční čas, Orionu říkali „kosy“, protože byl souhvězdím žní, Rak měl u starých národů význam slunovratu letního, Kozoroh naopak zimního slunovratu.

Lidé našli souvislosti mezi tím, co se děje na nebi a na zemi, zjistili, že při úplňku i v jiných čtvrtích měsíce, před deštěm, bouří nebo před nějakou katastrofou se zvířata i rostliny chovají jinak. Dobře znali své okolí, všechny přírodní jevy kolem sebe a rozuměli jim. Byli přivyklí lesu a polím, rozeznávali jejich ševlení, naslouchali bublání malých přírodních potůčků, vřeštění mokřad, hřmotu hor a hučení řek i běsnění nočních bouřek, které se hnaly vrcholky stromů až k lidským obydlím; šestým smyslem slyšeli rozkvétat rozvlněné louky a další různé, dnes již snadno přehlédnutelné, neslyšitelné nebo neexistující hlasy přírody.

Chování domácích zvířat kočky a psa, bublání holubů, ryk z chlévů a stájí, cvrlikání nebo naprosté ztichnutí zpěvného ptactva, hejkot hus a podrážděnost drůbeže pro ně představovaly neomylnou předpověď právě přicházejícího počasí. Na vlastní kůži znali, jak sladké je jarní pohlazení slunce po kruté zimě, kdy se za časných třpytných jiter slétají ptáci pít rosu z trav a květů, celé hodiny za bezesných nocí naslouchali zvukům deště nebo obávaným poryvům kvilících větrů.

Na základě pozorování přírody se po staletí vyvíjel systém pravidel a praktických rad pro každý den celého roku. Časem se tyto poznatky ustálily v jednoduchých radách, které hospodářům usnadňovaly každodenní práci. Jednoduché a obyčejným způsobem vyjádřené letité zkušenosti a rady, poučky a poznání se dostávaly po staletí lidem až pod kůži, doslova až do morku kostí.

Pranostiky jsou tedy odpozorované dlouhodobé předpovědi počasí a doporučené rady pro celoroční zemědělskou práci, které vyjadřují skutečnost získanou nepřetržitým pozorováním přírody a zaznamenáváním souvislosti příčin a pozdějších následků.

Po staletí vkládaly generace svoji moudrost do předpovědi příštího počasí založenou na dlouhodobé lidové zkušenosti, veškerý jejich přirozený život byl spojen s přírodními jevy, kterých si všímaly. Cítily splynutí s přírodou, pokoru před jejím řádem, před její kouzelnou laskavou i krutou mocí. Žily v naprostém sepětí s přírodou, velice dobře znaly její zákonitosti a rozpoznávaly je v různých, stále se opakujících periodách. Přímo před jejich očima se příroda probouzela, rozkvetla, zrála a opět usíнала.

Hospodáři pak dokázali podle stále se opakujících přírodních úkazů intuitivně předpovídat počasí, odhadovat čas vhodný pro setbu a sklizeň úrody, výsadbu a kácení stromů, žatvu a sbírání léčivých bylin a zabřeznutí zvířat. Péče a starost venkovského člověka byly vždy obráceny k hospodářství, které tvořilo střed, kolem něhož se točil veškerý jejich zájem, poněvadž na úrodě polí, luk i pastvin závisel život celé jejich rodiny.

Zemědělci byli spjatí s půdou, kterou obdělávali. Řídili se tradicí, pranostikami, rozumem, srdcem i šestým smyslem. Měli silné pouto k místu, kde se narodili. Žili s nekonečným rytmem přírody, s přímým kontaktem se zemí i s nebem. Stáli k přírodě v nejtímnější vztahu, žili bezprostředně v ní a s ní, byli její částí.

Celé generace vedly svůj život spojený s neustále se opakujícím, koloběhem života a smrti. Lidé znali dobře své řemeslo, svůj život a předávali dále to, co sami odpozorovali a odposlouchali od svých rodin, sousedů a nejbližšího okolí. Byli odkázáni jen na přímé předávání jednoduchých a moudrých rad od úst k ústům, od rukou k rukám, od člověka k člověku. Pevně se vážali k místům, kde se narodili a žili, kde žili jejich rodiče a prarodiče a kde věděli, že budou žít a zemřou také jejich děti.

Měsíce a roky míjejí, roční doby se vracejí a hospodáři znali povinnosti a příchut' všech ročních období a přizpůsobovali jim svoje životy. Všechno mělo svůj přirozený řád, který dával pocit bezpečí. Generace za generací odchází po naplnění času, tak, jak se seje, zraje a kosí obilí. Lidé věděli, že život a práce musí pokračovat, zrno musí být zaseto a sklizeno, i když druzí umírají...

Pranostiky vyvěrají z šera věků, ze zkušeností s přírodou a ze souznění s okolním prostředím. Pocházejí již z dob předkřesťanské éry, jen se měnily jejich názvy a jména.

Všechno v přírodě má svůj čas a své trvání, svůj důvod a v hospodářství svoji neodkladnou nutnost. Hospodáři usedlí na své hroudě jsou v nepřetržitém křížku s přírodou, musí se jí přizpůsobit, musí se stát téměř živlem, aby obstáli mezi živly. Nezřídka se stávalo, že rychlé sklizení zrna za zlověstného ticha před náhlou bouřkou, zběsile zuřící víchřicí a krupobitím neznamenal bezpečí a klid, ale mnohdy opětný útek a zoufalství a další přemísťování úrody před dalším živlem, pokud udeřil do sýpky nebo seníku blesk. Co se nestačilo sklídit, roztočila a rozmetala víchřice ve výrovíště, prudký lijavec a kroupy zatloukly klasy do země a nižší polohy se zalily vodou a bahnitým kalem.

Pranostiky vnášely do celoročního hospodářského života harmonii a postupnost, je v nich obsažen sedlácký a řemeslný um, pokora a prostota předků starajících se o vlastní půdu, tzv. zdravý selský rozum.

Praktické zkušenosti našich předků zakotvené v pranostikách prošly sítím času, abychom z nich mohli i dnes čerpat jednoduché, většinou rýmované a dobře zapamatovatelné poučení, a zaslouží si proto naši úctu.

Autorka

